

بررسی روابط میان رشته‌ای و درون‌رشته‌ای در مقالات حوزه علوم توانبخشی ایران

نمایه‌شده در پایگاه وب آو ساینس در بازه زمانی ۲۰۱۷-۲۰۱۳

مقدمه:

علم و پیشرفت‌های علمی در بستری تعاملی میان حوزه‌ها و رشته‌های گوناگون صورت می‌پذیرد و هیچ رشته علمی به تنهایی قادر به حل مسائل و مشکلات خود نیست. همانطور که مقالات علمی و پژوهشی سرشتی جمعی دارند و هر مقاله در حلقه متون موضوعی پیش از خود محصور است می‌توان گفت علوم مختلف نیز که بستر تولید این مقالات هستند سرشت جمعی دارند و محصول تعامل با یکدیگر هستند.

حوزه‌های علمی برای حل مسائل خود ناگزیرند با یکدیگر ارتباط برقرار کنند و هیچ رشته‌ای بی‌نیاز بهره‌گیری از منابع سایر حوزه‌ها نیست. گاه این روابط در داخل حوزه‌های همان حوزه علمی شکل می‌گیرد و گاه محصول ارتباط با سایر حوزه‌های علمی است. در واقع مطالعه روابط میان رشته‌ای و درون رشته‌ای جزئی از فلسفه هر حوزه علمی و محصول تعامل بین رشته‌ها می‌باشد. و آگاهی از آن می‌تواند دید روشنی نسبت به فلسفه آن حوزه فراهم آورد. هدف پژوهش حاضر، باتوجه به اهمیت روابط میان رشته‌ای و درون رشته‌ای در حوزه علوم توانبخشی، بررسی وضعیت روابط میان رشته‌ای و درون رشته‌ای در مقالات محققان ایرانی حوزه علوم توانبخشی ایران نمایه شده در پایگاه وب آو ساینس در بازه زمانی ۲۰۱۷-۲۰۱۳ می‌باشد.

روش پژوهش:

- این پژوهش از نوع کاربردی است که با روش‌های علم سنجی، تحلیل محتوا و تحلیل استنادی با رویکرد توصیفی انجام می‌شود. جامعه پژوهش ۳۹۲ مقاله شامل مقالات اصیل و مقالات سمینارهای حوزه علوم توانبخشی ایران نمایه شده در پایگاه وب آو ساینس در دامنه موضوعی مورد نظر (فیزیوتراپی، شنوایی شناسی، گفتاردرمانی، اعضای مصنوعی، کاردرمانی، بینایی سنجی و مدیریت توانبخشی) می‌باشد که در بازه زمانی ۲۰۱۷-۲۰۱۳ منتشر شده است. نتیجه‌نهایی که شامل ۳۹۲ مقاله می‌باشد، به منظور تجزیه و تحلیل به نرم افزار اکسل منتقل شد. سپس به منظور تعیین میزان تولیدات علمی هر یک از زیر شاخه‌های علوم توانبخشی، این تولیدات علمی با بررسی عناوین، چکیده‌ها، کلیدواژه‌ها و در مواردی تمام متن مقالات توسط محقق مورد تحلیل موضوعی قرار گرفت. ماحصل این کار قرار گرفتن تولیدات علمی بازبای شده در هفت حوزه موضوعی فیزیوتراپی، شنوایی شناسی، گفتاردرمانی، اعضای مصنوعی، کاردرمانی، بینایی سنجی و مدیریت توانبخشی می‌باشد.

یافته ها:

بیشترین میزان مقالات مورد پژوهش، به حوزه فیزیوتراپی ۵۳/۵۷٪ و پس از آن به حوزه اعضای مصنوعی ۲۷/۵۵٪ اختصاص دارد. از ۱۲۰۷۶ ماخذ، سهم مآخذ میان رشته ای ۲۶/۹٪ و سهم مآخذ درون رشته ای ۸۹/۶٪ است. ۳۹۲ مقاله مورد پژوهش ۱۳۹۸ استناد دریافت کرده اند که میانگین استناد به ازای هر مقاله ۳/۵۷ است. بالاترین میزان میانگین استناد به ازای هر مقاله ۴/۰۹ مربوط به مقالات حوزه اعضای مصنوعی و پس از آن به حوزه فیزیوتراپی (با میانگین ۳/۶۱) اختصاص دارد.

نتیجه گیری:

روند نشر مقالات پژوهش، روند رو به رشدی است. حوزه های علوم توانبخشی از روابط درون رشته ای بیش از روابط میان رشته ای بهره برده اند. روابط مقالات استنادگر با مقالات پژوهش بیشتر از نوع میان رشته ای است.

به طور کلی یافته های پژوهش در بازه زمانی ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۷، روند رو به رشدی در تولید علم در حوزه علوم توانبخشی ایران را نشان می دهد. مقالات زیر شاخه علوم توانبخشی در این پژوهش از روابط درون رشته ای بیش از روابط میان رشته ای بهره برده اند. همچنین مقالاتی که به مقالات مورد پژوهش استناد کرده اند بیشتر از سایر حوزه های علمی بوده اند و ارتباط آنها با این مقالات از نوع میان رشته ای بوده است.

پیشنهاد هایی بر اساس یافته های پژوهش حاصل شد به شرح زیر می باشد:

- بررسی راهکارهایی برای ارتقاء رشد کمی و کیفی تولیدات علمی تمامی حوزه های علوم توانبخشی
- بررسی علل کمبود رشد تولیدات علمی در حوزه هایی مانند بینایی سنجی و مدیریت توانبخشی
- بررسی راهکارهای تقویت ارتباطات درون رشته ای حوزه های مختلف علوم توانبخشی برای بهره گیری بیشتر از پتانسیل های درونی حوزه و غنی بخشیدن به آن.

فاطمه خباز

کارشناس ارشد اطلاع رسانی پزشکی ۱۳۹۹